

Забони шуғнонӣ

Ношир: Ҳайати тадорукот Санаи интишор: 30 Октябр, 2017 - 21:51

Забони шуғнонӣ / шуғнӣ (xuyūnī zev) дар ноҳияҳои Шуғнону Шохдара ва мавзеи Бачуви Бадахшони Тоҷикистон ва маҳаллоти ҳаммарзи он дар Афғонистон истеъмом мегардад. Ин забон дорои ғуишҳои бачувӣ, шохдарагӣ ва барвозӣ буда, дар осори илмӣ бо номи «забони шуғнонӣ-бачувӣ» низ ёд мешавад.

Забонҳои гурӯҳи шуғнӣ-рӯшонӣ ҳамчун забонҳои бехат дар ҷомеа нақши забонҳои маҳаллиро бозӣ мекунад, берун аз маҳалли корбурдии худ истеъмом намегарданд. Назар ба иттилои манобеи хаттии Чини бостон, дар аҳди қадим дар Шуғнон хат ривоч доштааст. Сайёҳи чинии нимаи авали қарни VII Сюан Тзян дар бораи хатти тохарӣ, ки аз 25 ҳарф иборат буда, ба таври уфуқӣ аз чап ба рост хонда мешуд, иттилоъ дода, зикр мекунад, ки «дар Ши-кини (Шуғнон) низ ҳамин хат ба кор меравад, аммо дар забон тафовутҳо вучуд дорад» (1). Осори бостонии ин забон то ба имрӯз боқӣ намондааст. Дар солҳои 30-юми асри гузашта, зимни мубоҳисоти забоншиносие, ки перомуни табдили хатти забони тоҷикӣ сурат гирифт, масъалаи алифбои забони шуғнонӣ низ баррасӣ мегардид ва кӯшишҳои соҳибхат намудани забони шуғнонӣ ба миён омаданд ва барои он бар мабнои расмулхатти лотинӣ алифбое таҳия гардида, китоби алифбои ин забон низ чоп шуд, аммо бо вучуди он ки чандин намунаи осори забони мазкур мунташир гашт, ин ибтикор идома пайдо накард. Дар оғози солҳои 90-уми асри гузашта ашъори шоирони маҳаллӣ дар шакли китобчаҳои ҷудогона ва маҷмуаҳо бо хатти кириллӣ интишор шуда, дар ҳафтаномаи «Фарҳанги Бадахшон» низ намунаҳои ин ашъор ҷо дода мешуд. Шоирон Сардор Раҳдор (ашъори рӯшонӣ), Лидуш Ҳабиб, Лаълҷӯба Мирзоҳасан, Ато Мирхоҷа, Муҳиддин Шоҳинбод (ашъори шуғнонӣ) ва дигарон дар шумори чунин адибони маҳаллӣ қарор доштанд. Тарҳи алифбои забони шуғнонӣ таъйид гардида, профессор Д.Карамшоев бо ҳаммуаллифии М.Аламшоев китоби дарсии забони шуғнониро таълиф намуд. Дар Маскав луғати сеҷилдаи шуғнонӣ-русӣ ва луғати якҷилдаи русӣ-шуғнонӣ (мураттиб Д. Карамшоев) ба таъъ расиданд, ки дар он маводи забони шуғнонӣ ба хатти кириллӣ оварда шуда буд.

Осори фолклории забонҳои шуғнӣ-рӯшонӣ ба ду забон – забони маҳаллӣ ва форсӣ-тоҷикӣ эҷод гардидааст. Дар қанори осори мансури фолклорӣ ва жанрҳои манзуми шифоҳӣ (масалан, сурудҳои мардумие мисли «Лалайик» ва «Даргилик»), ки ба забонҳои маҳаллӣ эҷод гардидаанд, рубоиёт ва дигар жанрҳои шеърӣ фолклорӣ, ки ба забони форсӣ-тоҷикӣ офарида шудаанд, низ дар байни мардумони бумии ин минтақа маъруф буданд.

Аз дигар забонҳои помирие, ки ба забонҳои гурӯҳи шуғнонӣ-рӯшонӣ қаробате доранд, аммо машмули ин гурӯҳ нестанд, забонҳои язгуломӣ ва ванҷии куҳан мебошанд. Бо таваҷҷуҳ ба шабоҳату қаробати генетикии сохтори ин забонҳо В.С. Соколова ин ду забонро ҳамроҳ бо забонҳои гурӯҳи шуғнӣ-рӯшонӣ дар як гурӯҳи хосаи забонҳои помирӣ муттаҳид карда, онро «гурӯҳи забони шуғнонӣ-язгуломӣ» номидааст (1).

Бояд зикр намуд, ки фарҳангҳои дузабонаи забонҳои помирӣ ба русӣ (бо овониғории лотинии калимот) то ин замон ҳам дар Маскав ва Ленинград аз чоп баромада буданд. Аз ҷумлаи чунин фарҳангҳо доир ба забонҳои гурӯҳи шуғнӣ-рӯшонӣ ниг.: Зарубин И.И. Орошорские тексты и словарь // Памирская экспедиция 1928, вып. 6.- Л., 1930; Бартангские и рушанские тексты и словарь. – Л., 1937; Шугнанские тексты и словарь. – М.-Л., 1960; Соколова В.С. Рушанские и хуфские тексты и словарь. – М.-Л., 1959; Бартангские тексты и словарь. – М.-Л., 1960; Пахалина Т.Н. Сарыкольско-русский словарь. – М., 1971 ва ғ.

Адабиёт

1. Ба таври муфассал ниг.: Соколова В.С. Генетические отношения язгулямского языка и шугнано-язгулямской языковой группы. – Л., 1967.
2. Belliot P. Tokharien et Koutcheen..., - 1934, с. 206.
3. Эдельман Д.И. К проблеме «язык и диалект» в условиях отсутствия письменности // Теоретические основы классификации языков мира. – М., 1980, с. 127-147.
4. Аз ҷумла ниг.: Зарубин И.И. К списку памирских языков // Доклады РАН, серия В. – 1924, с. 79-81; Карамшоев Д. Забонҳо ва ғуишҳои помирии Бадахшон // Номаи Пажӯҳишгоҳ. – Душанбе, 2007, №15-16, с. 49-56.

Забони шуғнонӣ

Интишори сомонаи «Кумитаи забон ва истилоҳоти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон» (<https://kumitaizabon.tj>)

Бардошт аз «Муқаддимаи филологияи Эрон»-и А.Мирбобоев

Баҳодиҳии муҳтаво: 1

Баҳои миёна: 1 (1 овоз)

Категория:

- [Забони шуғнонӣ](#) [1]

Манбаъ: <https://kumitaizabon.tj/tg/content/zaboni-shugnoni>

Пайвандҳо

[1] <https://kumitaizabon.tj/tg/category/%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D0%BD%D0%B8-%D1%88%D1%83%D2%93%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D3%A3>